

KORKU YAŞANTILARI ÖLÇEĞİNİN TÜRKÇE'YE UYARLANMASI: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI¹

Hakan Atılğan*

Mesut Saçkes**

Halil Yurdugül***

Yüksel Çırak****

ÖZET

Bu çalışmada; ergenler için Korku Yaşantıları Ölçeği'nin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirliği araştırılmıştır. 12-17 yaş aralığındaki 1087 bireye uygulanan ölçeğin yapı geçerliği için açıklayıcı, doğrulayıcı ve aşamalı faktör analizleri yapılmıştır. İç ölçüte dayalı ayırt edici geçerlik için alt üst gruplara dayalı t testi kullanılmıştır. Ölçüt dayanaklı geçerlik için ise ölçeğin 6 ölçek ile korelasyonları incelenmiştir. Güvenirlik için 7-10 gün arayla ölçek tekrar uygulanmıştır. İç tutarlılık güvenirliği ise Cronbach Alfa (α) ve McDonald Omega (ω) katsayıları ile hesaplanmıştır. Elde edilen bulgular Korku Yaşantıları Ölçeği Türkçe formunun hem alt ölçek puanları hem de genel bir korku puanı verebildiğini göstermiştir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Korku Yaşantıları Ölçeği, geçerlik, güvenirlik

ABSTRACT

In this study the validity and reliability of the Turkish version of the Fear Experiences Questionnaire were investigated. For the construct validity of the questionnaire that was administered to a sample of 1087 adolescents aged between 12 and 17 years, exploratory, confirmatory, and hierarchic factor analyses were conducted. For internal criterion discriminant validity, high and low distinct group based t-test was conducted.

For criterion-related validity, correlations between the questionnaire and six scales were analyzed. For the reliability of the questionnaire, the test was readministered after 7-10 days. The internal consistency was calculated with Cronbach alpha and McDonald's coefficient Omega. The findings pointed out that the Fear Experiences Questionnaire can give both subscale scores and an overall fear score.

KEY WORDS: Fear Experiences Questionnaire, Validity, Reliability

Çocukların ve ergenlerin duygusal gelişimleri ile ilgili alan yazım incelendiğinde, korku ve kaygı yaşantılarına yönelik çok sayıda araştırma yapıldığı görülmektedir. Bununla birlikte bazı araştırmacılar korku ve kaygı kavramlarının birçok araştırmacı tarafından birbirinin yerine kullanıldığını ve bu konuda bir kavram kargaşasının olduğunu ileri sürmektedir (Gullone, King ve Ollendick, 2000). Örneğin iki üniversite hastanesinde çalışan psikiyatrist ve klinik psikologların kaygı ve korku yaşantılarını ayırt edebilme düzeylerinin değerlendirildiği bir araştırmada, klinisyenlerden birbiriyle karıştırılarak tek bir ölçek halinde verilen biri korku yaşantılarını, diğeri kaygıyı ölçen iki farklı ölçek maddelerinin hangisinin kaygıyı hangisinin korkuyu ölçtüğünü değerlendirmeleri istenmiştir. Klinisyenlerin korkuyu ölçen maddeleri kaygıyı ölçen maddelerle karıştırma eğiliminde oldukları ve

¹ Bu çalışmanın ilk bulguları VII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.
* Yrd. Doç. Dr., Ege Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Ölçme ve Değerlendirme Anabilim Dalı, E-posta: hakan.atilgan@ege.edu.tr
** The Ohio State University, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Doktora Öğrencisi.
*** Dr., Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi.
**** Yrd. Doç. Dr., İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı

kaygı anlayışlarının korkuya oranla daha doğru olduğu bulunmuştur (Pavuluri, Henry ve Allen, 2002).

Korku kavramını kaygı kavramı ile birlikte ilk tanımlayanlardan birisi Freud'dur. Freud (1966) nesnel kaygı, nevrotik kaygı ve ahlaki (moral) kaygı olmak üzere üç farklı kaygı türü önermektedir. Freud nesnel (gerçeklik) kaygıyı gerçekte tehlikeli olan bir uyarana karşı gösterilen tepki, yani korkunun eş anlamlısı olarak açıklamaktadır. Nevrotik kaygı id ve ego arasındaki çatışmayı, ahlaki kaygı ise id ve süperego arasındaki çatışmayı içermektedir. Nevrotik kaygı bilinçdışındaki bir materyalin bilince girmesini ifade ederken, gerçeklik kaygısı saldırı, doğal felaket gibi gerçekçi bir tehdide yöneliktir. Ahlaki kaygı İd'in istekleri ile Süperego'nun engellemeleri, bilincin bilinçdışı arzularla çatışmasının bir ürünü olarak görülmektedir (Endler ve Kocovski, 2001).

Normal korku (normatif korku) algılanan ya da mevcut olan bir tehlikeye yönelik gösterilen olağan bir tepki olarak tanımlanmaktadır. Bu tepki organizmayı tehlike karşısında uyarma ve buna yönelik uygun davranışı (kaçma ya da kaçınma) göstermeye motive etmekte ve bu yönüyle de gelişim sürecinde organizmanın çevresi ile uyumunu ve stresli yaşam olayları ile başa çıkmasını sağlayan, ayrılmaz bir parçası olarak görülmektedir (Gullone, 1999; Gullone ve Lane, 2002; Lane ve Gullone, 1999).

Araştırmalar gelişim süreci içerisinde çocukların korkularının biçim ve sayısının değiştiğini ortaya koymaktadır. Örneğin 5 yaşına kadar çocuklarda, hayali yaratıklar, küçük hayvanlar ve karanlık yaygın korku nedenleri iken, okulun başlangıcı ile birlikte sosyal korkular ortaya çıkmaya başlamaktadır. Ergenlik dönemi ile beraber ise yaralanma, sakat kalma, kendinin veya aile üyelerinden birinin vefatı, doğal felaketler ve sosyal kaygı gibi korkular ön plana çıkmaktadır (Elbedour, Shulman ve Kedem, 1997; Muris, Merckelbach, and Collaris, 1997). Benzer araştırmalar ayrıca, yaşla birlikte korku yaşantılarının azaldığını, kızların erkeklere oranla daha yoğun ve fazla korkuya sahip olduğunu, alt sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların

üst sosyo-ekonomik düzeydeki çocuklardan daha fazla korkuya sahip olduğunu ortaya koymaktadır (King, Gullone ve Ollendick, 1990; Erol ve Şahin, 1995; Muris, Meesters ve Knoop, 2005). Bununla birlikte, çocuklar ve ergenler arasında en yaygın korkuların ölüm ve tehlike ile ilişkili korkular olduğu ve bu tip korkuların diğer korkulara oranla daha uzun süre taşındığı belirtilmektedir (Gullone ve King, 1997).

Farklı kültürlerde yaşayan çocukların korkularının belirlenmesi amacı ile yapılan araştırmalar, içinde yaşanılan kültürün önemli bir etken olduğunu ve değişik kültürlerde yaşayan çocukların korku algılarının ve türlerinin farklılaştığını ortaya koymuştur. Avustralya ve İngiltere'de yaşayan çocukların korkularının incelendiği bir araştırmada; çocukların tehlike ve ölüm korkusu, başarısızlık ve eleştirilme korkusu, bilinmeyen korku, kaza ve küçük hayvan korkusu, sağlıkla ilgili korkularının Kuzey Amerika'da yaşayan çocuklarla benzer olduğu saptanmıştır (Gullone ve King, 1993; Ollendick, Yule ve Ollier, 1991). Amerikalı, Avustralyalı, Çinli ve Nijeryalı çocukların korkularını karşılaştıran bir araştırmada ise, Nijeryalı çocukların Çinli çocuklardan ve ikisinin de Amerikalı ve Avustralyalı çocuklardan anlamlı derecede daha çok korkuya sahip olduğu, Amerikalı ve Avustralyalı çocuklar arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna varılmıştır. Araştırmacılar Nijeryalı ve Çinli çocukların itaat, kendini kontrol ve duyguları kısıtlamayı gerektiren bir sosyal ortam içerisinde yaşadıkları ve bunun çocukların sosyal, güvenlik ve değerlendirilme korkularını arttırdığını düşünmektedir (Ollendick, Yang, King, Dong ve Akande, 1996). Türk çocuklarının korkularını araştıran Erol ve Şahin (1995) ölüm, ayrılma ve dinle ilgili korkuların Türk çocukları arasında yaygın olduğunu saptamıştır. Araştırmacılar itaat, bağımlılık ve kontrole önem veren çocuk yetiştirme yönteminin Türk ebeveynleri arasında yaygın olduğunun ve ebeveynlerin sıklıkla dinsel motifleri çocuklarını disiplin altına alma amacı ile bir korku aracı olarak kullanmalarının bu sonuçlarda etkili olduğunu ileri sürmektedir.

Alan yazın incelendiğinde uzun bir süredir korku ve kaygı arasındaki kuramsal farklılığa yönelik tartışmaların sürdüğü görülmektedir. Bazı araştırmacılar korkuyu kaygının bir türevi olarak görmekte, bazıları ise korku ve kaygının aynı fizyolojik tepkileri uyandırdığını, bu nedenle kaygının korkunun bir türevi olarak algılanması gerektiğini ileri sürmektedir. Bununla birlikte bazı araştırmacılar korkuyu belirli bir uyarıcıya, (örneğin ayrılık, hayvan, karanlık vb.) karşı gösterilen duygusal bir tepki olarak görmekte, kaygıyı bu anlamda belirli bir dış uyarana bağlı olmayan duygusal tepki olarak tanımlamaktadırlar (Pavuluri, Henry ve Allen, 2002). Gullone, King ve Ollendick (2000) her ne kadar kaygı ve korku yaşantılarının ifade edildiği duygusal ve fizyolojik yapı binişikse de (örneğin hem kaygı hem de korku evham duyguları ile terleme, titreme, mide ağrısı gibi fizyolojik tepkileri içerir) korku ve kaygı tepkilerinin ayırt edilebilir olduğu ileri sürülmektedir. Nitekim korku ve kaygı maddelerini karıştırarak uygulayan araştırmacılar elde edilen veriler ile faktör çözümlemesi yapmış, korku ve kaygı maddelerinin ayrı yapıları ortaya koyduğu sonucuna varmışlardır.

Her ne kadar korku ve kaygı birbiriyle yakından ilişkili olsa da birbirlerinden farklı psikolojik durumları ifade eden kavramlardır. Türkçe alan yazında ergenlerin kaygı düzeylerinin ölçülmesi amacı ile kullanılabilen ölçekler bulunmakla birlikte, korku yaşantılarının ölçülmesinde kullanılabilecek ölçeklere rastlanmamıştır. Bu nedenle, araştırmada Gullone, King ve Ollendick (2000) tarafından geliştirilen “Korku Yaşantıları Ölçeği”nin (Fear Experiences Questionnaire) Türkçe’ye uyarlaması yapılarak, Türkçe’ye kazandırılması amaçlanmıştır.

Korku Yaşantıları Ölçeği (KYO)

Korku Yaşantıları Ölçeği, durumdan çok korku yaşantısını değerlendirecek şekilde hazırlanmıştır. Ölçek beşli Likert tipi bir ölçektir. Her maddeye verilen yanıtlar; “çok sık” (4 puan), “sık sık” (3 puan), “bazen” (2 puan), “hemen hiç” (1 puan) ve “asla” (0 puan)

şeklinde puanlanmaktadır. Yirmi bir maddeden ve dört alt boyuttan oluşan KYÖ, hem toplam bir korku puanı hem de alt ölçek puanları vermektedir. Orijinal ölçeğin bu dört alt ölçeği; Sosyal Değerlendirilme ve Ruhsal Stres (7 madde), Ölüm ve Tehlike (5 madde), Fizyolojik Yaşantı (6 madde) ve Hayvan korkusu (3 madde) olarak adlandırılmaktadır. Toplam puan artması bireyin genel korku düzeyindeki artışı, her bir alt ölçekten alınan toplam puanların artması ise ilgili alt ölçeğin ölçtüğü korku düzeyinin derecesindeki artışı göstermektedir.

YÖNTEM

Çalışma Grubu

Ölçeğin uyarlanması birinci aşamasında ölçek, 12-16 yaş aralığında 456’sı (% 47) kız ve 514’ü (% 53) erkek öğrenci olmak üzere toplam 970 kişiye uygulanmıştır. İkinci aşamada ise ölçek, 12-17 yaş aralığındaki (ilköğretim birinci ve ikinci kademe) 477’si kız (%43.9), 610’u erkek (%56.1) olmak üzere toplam 1087 kişiye uygulanmıştır. Bu çalışma grubunda yer alan bireylerin yaşlarına göre dağılımları; 12 yaş 153 (% 14.2), 13 yaş 171 (%15.7), 14 yaş 195 (% 17.9), 15 yaş 199 (% 18.3), 16 yaş 187 (%17.2) ve 17 yaş 181 kişi (% 16.7) olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca bu çalışma grubunda yer alan bireylere ölçüt olarak alınan altı ölçek seçkisiz olarak uygulanmıştır. Ölçüt olarak alınan ölçeklerin uygulandıkları gruplar; “Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği” 185 kişi, “Sürekli Kaygı Ölçeği” 180 kişi, “Durumluk Kaygı Ölçeği” 189 kişi, “Beck Anksiyete Ölçeği” 171 kişi, “Beck Depresyon Ölçeği” 183 kişi ve “Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği” kısa formu 171 kişiden oluşmaktadır.

Ölçeğin Türkçe’ye Çeviri Çalışması

21 maddeden oluşan ölçeğin İngilizce formu üç İngilizce öğretim elemanına ve 25 İngilizce öğretmenliği dördüncü sınıf öğrencisi tarafından Türkçe’ye çevrilmiştir. Yapılan çeviriler dikkate alınarak, beşi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı’nda ve

biri Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Anabilim Dalı'nda öğretim üyeleri tarafından araştırmacılarla birlikte incelenmiştir. Bu incelemede ifadeler; her bir maddenin ölçtüğü değişken, 12-17 yaş grubundaki bireylerin psikolojik özellikleri ve kültürel yapı dikkate alınarak düzenlenmiştir. Türkçe olarak ifade edilen maddeler, ölçeğin Türkçe çevirisini yapan gruba tekrar verilerek İngilizce'ye çevirmeleri istenmiştir. Araştırmacılar tarafından her iki yöndeki çevirilerin tutarlılıkları incelenerek ölçeğin Türkçe formu düzenlenmiştir.

Verileri Toplama Araçları

Uyarlama çalışması yapılan KYÖ'nün ölçüt geçerliği çalışmasında, ölçüt olarak altı ölçek kullanılmıştır. Bu ölçeklerden birincisi olan Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği (BEDÖ), Gilbert ve Allan tarafından geliştirilmiştir. Şahin ve Şahin tarafından 1992 yılında Türkçe'ye uyarlanan ölçek, beşli Likert tipi bir ölçek olup, 16 maddeden oluşmaktadır. Bu ölçekten alınan puanların yüksekliği bireylerin boyun eğici davranışlarının yüksekliğini, puanların düşüklüğü ise boyun eğici davranışların düşüklüğünü belirtmektedir. Ölçüt alınan ikinci ölçek Beck, Epstein, Brown ve Ster tarafından 1988 yılında geliştirilen, Ulusoy, Şahin ve Erkmen tarafından 1996 yılında Türkçe'ye uyarlanan Beck Anksiyete Envanteri'dir (BAE). Ölçek 0 ile 3 arasında puanlanmakta ve 20 maddeden oluşmaktadır. Bu ölçekten alınan puanlar yüksekliği bireyin anksiyete düzeyinin yüksekliğini göstermektedir. Ölçüt alınan diğer bir ölçek olan Beck Depresyon Envanteri, 1978 yılında Beck, Rush, Shaw ve Emery tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması Hisli tarafından 1988 yılında yapılmıştır. Ölçek 21 maddeden oluşmakta ve 0-3 arasında puanlanmaktadır (Savaşır ve Şahin, 1997). Sürekli Kaygı ve Durumluk Kaygı ölçekleri Spielberger, Gorsuch ve Lushen tarafından 1970 yılında geliştirilmiştir. Bu ölçekler Öner ve Compte tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Her iki ölçekte de 20 madde bulunmakta ve ölçek maddeleri 1-4 aralığında puanlanmaktadır. Durumluk Kaygı

ölçeği'nde 10 tane, Sürekli Kaygı Ölçeği'nde ise 7 tane tersine çevrilmiş ifade bulunmaktadır. Durumluk Kaygı Ölçeği'nden alınan puanlar bireyin belirli bir anda ve koşullardaki kaygı düzeyini, Sürekli Kaygı Ölçeği'nden alınan puanlar ise bireyin içinde bulunduğu durum ve koşullardan bağımsız olarak genel kaygı düzeyini göstermektedir. Her iki ölçekten de elde edilen toplam puanların yüksekliği yüksek kaygı düzeyini, puanların düşüklüğü ise düşük kaygı düzeyini göstermektedir (Öner, 1997; Öner ve Compte, 1998). Rosenberg tarafından 1965 yılında geliştirilen ve Çuhadaroğlu tarafından 1986 yılında Türkçe'ye uyarlanan Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nin Benlik Saygısı alt ölçeği 10 maddeden oluşmakta ve maddeleri 1-4 aralığında puanlanmaktadır. Ölçekte beş olumlu, beş olumsuz madde bulunmakta ve olumsuz maddeler ters puanlanmaktadır (Öner, 1997; Çuhadaroğlu, 1986).

Verilerin Analizi

Ölçeğin ön çalışmada 970 kişiye uygulanmasından elde edilen verilerle temel bileşenler yöntemi ile açıklayıcı faktör analizi (AFA) yapılmıştır. Yapılan bu çözümlenmelere göre ölçek maddelerinin beklenen alt ölçeklerde yer alıp almadıklarının ve maddelerin başka faktörlerle binişik (birden çok faktöre yüksek yük verme) olup olmadıklarının belirlenmesi amacı ile madde faktör yükleri incelenmiştir.

KYÖ'nün faktöriyel geçerliğinin belirlenmesi çalışmasında madde-faktör yükleri ikinci uygulamadan elde edilen verilerle temel bileşenler yöntemi ile AFA yapılarak incelenmiştir. KYÖ'nün belirtilen 4 boyutlu yapısı doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ile test edilmiştir. Ölçeğin bütün maddeleri ile genel bir korku yaşantıları psikolojik yapısını ölçmeye yönelik yönelmediğinin belirlenmesi amacıyla da DFA ve hiyerarşik faktör analizi (HFA) kullanılmıştır. Ölçeğin yapısal geçerliği araştırmak için KYÖ'den alınan puanlar ile ölçüt olarak alınan altı ölçeğin puanları arasında Pearson korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. KYÖ'nün iç ölçüte dayalı

ayırdedici geçerliğinin belirlenmesi amacı ile alt ölçek ve toplam ölçek puanlarının % 27'lik alt-üst gruplara dayalı olarak puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığı bağımsız gruplar için "t" istatistiği ile test edilmiştir.

Ölçeğin kararlı ölçmeler yaptığının belirlenmesi için test-tekrar test güvenilirliği 7-10 gün arayla yapılan iki uygulamadan elde edilen puanlar arasında Pearson korelasyon katsayısı hesaplanarak belirlenmiştir. Ölçeklerin iç tutarlılık güvenilirliğinin belirlenmesinde Cronbach alfa; paralel ve eşdeğer ölçmelerde gerçek güvenilirliği verir (Novick ve Lewis, 1967). Paralel ve eşdeğer ölçmelerin ise en önemli göstergesi faktör yüklerinin eşit olmasıdır (Lucke, 2005; Yurdugül, 2006). Ancak alfa katsayısı konjenerik ölçmelerde gerçek güvenirlüğün altında değer üretir (Komaroff, 1997; Miller, 1995; Raykov, 1997; Yurdugul, 2006; Zinbarg, Revelle, Yovel, ve Li, 2005). Konjenerik ölçmelerin ise en önemli göstergesi ölçmelere ilişkin faktör yüklerinin eşit olmama durumudur (Lucke, 2005, Yurdugül, 2006). Konjenerik ölçmelerin varlığı durumunda McDonald'ın omega katsayısı güvenilirliği alfa katsayısından daha yansız olarak kestirmektedir (McDonald, 1985; Raykov, 2001, Yurdugul, 2006; Zinbarg ve diğerleri, 2005). KYÖ'nün faktör yükleri eşit olmadığından, alt ölçek ve birleşik ölçek için iç tutarlılık anlamındaki güvenilirliğinin belirlenmesi amacı ile Cronbach alfa (α) yanı sıra McDonald omega (ω) güvenilirlik katsayıları da hesaplanmıştır.

Ön Çalışma ve Madde Düzeltme

Ölçeğin çeviri işlemlerinden sonra oluşturulan formu, ön çalışma olarak 970 kişiden oluşan birinci çalışma grubuna uygulanmıştır. Bu uygulamadan elde edilen veriler ile yapılan AFA sonucunda ölçek maddelerinin faktör yükleri incelenmiştir. Bu incelemede, üç maddenin olması beklenen boyuttan daha çok başka faktöre yük verdiği, üç maddenin faktör yüklerinin başka faktörle binişik olduğu, bir maddenin de faktör yükünün yetersiz olduğu görülmüştür.

Bu maddelerin düzeltilmesi için bir uzman önerisi formu oluşturulmuştur. Formda düzeltilmesi ya da yeniden yazılması gereken her bir maddeye ilişkin uzmanların önerileri için beklenen duruma ilişkin bir açıklama yapılmış ve bu doğrultuda maddenin 12-17 yaş grubu bireyler için yeniden yazılması ya da düzeltilmesine ilişkin önerileri istenmiştir. Bu form aracılığı ile değişik üniversitelerden Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanındaki 8 öğretim üyesinden düzeltme ya da yeniden yazma konusunda öneriler toplanmıştır. Toplanan öneriler ölçülmesi beklenen korku boyutu belirtilerek bir dereceleme ölçeği haline getirilmiştir. Bu ölçekte her bir önerilen maddenin ilgili korku boyutunu yansıtmaya derecesi "1" az yansıtıyor, "2" yansıtıyor ve "3" iyi yansıtıyor şeklinde puanlanabilecek biçimde web ortamında bir form oluşturulmuştur. Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı'ndaki öğretim üyelerinden bu formu internet üzerinden doldurmaları istenmiştir. Her bir maddenin öneri maddeleri için öğretim üyeleri tarafından yapılan derecelemelerin frekansları incelenerek en çok frekansa sahip olan öneri madde ifadesi ölçeğe alınmış ve ölçeğin ikinci uygulamada kullanılan yeni formu oluşturulmuştur.

BULGULAR

KYÖ'nün Geçerliğine İlişkin Bulgular

Ölçeğin yapı geçerliğinin belirlenmesi için yapılan faktör çözümlemesi için öncelikle 21 maddelik ölçeğe yanıt vermiş 1087 kişilik çalışma grubundan elde edilen verilerin faktör çözümlemesine uygunluğu Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett testi ile sınanmıştır. Örneklem uygunluğu için hesaplanan KMO değeri .92 bulunmuştur. Bu değer, Pallant (2001) tarafından faktör analizi yapılabilmesi için önerilen en düşük KMO değeri olan .60'dan daha büyüktür. Ayrıca Bartlett testi ile elde edilen Ki-Kare değeri ($\chi^2=7357.21$, Sd=210, $p<.00$) anlamlı bulunmuştur. Hem KMO sonucu hem de Bartlett testi sonucu verile-

rin faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir. Yapılan temel bileşenlerle faktör çözümlenmesi sonucunda elde edilen özdeğerler, döndürme öncesi ve sonrası faktörlerin varyans açıklama oranları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. KYÖ’nün AFA ile Elde Edilen Öz Değer ve Varyans Açıklama Oranları

Faktör	Öz değer	Döndürme Öncesi		Döndürme Sonrası	
		Varyans (%)	Birikimli (%)	Varyans (%)	Birikimli (%)
1	6.46	30.75	30.75	17.39	17.39
2	2.11	10.04	40.79	13.99	31.38
3	1.56	7.42	48.21	11.28	42.65
4	1.12	5.35	53.56	10.91	53.56
5	0.89	4.24	57.80		

Giriş bölümünde belirtildiği gibi, KYÖ’nün dört alt boyuttan oluşması beklenmektedir. Kaiser-Guttman ölçütüne göre (Nunnally, 1967; Tinsley ve Tinsley, 1987) ilk dört faktörde özdeğerlerin birden büyük, beşinci faktörde ise özdeğerin birden küçük olması, ölçeğin dört anlamlı faktöre sahip olduğunu göstermektedir. Nitekim döndürme önce birinci faktörün toplam varyansı açıklama

ma oranı %30.75, ikinci faktörün %10.04, üçüncü faktörün %7.42 ve dördüncü faktörün %5.35 ve bu dört faktörün birlikte toplam varyansı açıklama oranı %53.56’dır. Dört faktörün özdeğerlerinin birden büyük olması ve bu faktörlerin toplam varyans içindeki paylarının büyüklüğü döndürme işlemi ile beklenen boyutlara ulaşılabilceğinin bir göstergesidir. Thurstone (1974)’un belirttiği gibi basit yapılara ulaşabilmek için faktör yükleri varimax yöntemi ile dik döndürülmüş ve elde edilen faktör yükleri Tablo 2’de verilmiştir. Maddelere ilişkin faktör yükleri 0.40 değerinden büyük olanlar maddeler ilgili faktörde temsil edildiğine karar verilmiştir (Floyd and Widaman, 1995). Varimax dik döndürme tekniği uygulanarak, anlamlı faktörlerin toplam varyansa katkılarındaki artış ve KYÖ için beklenen dört boyutta faktör yüklerine dayalı faktörleşme incelenmiştir. Tablo 1’in ikinci kısmında görüldüğü gibi, döndürme sonrası anlamlı faktörlerin varyans sırası ile % 17.39, % 13.99, % 11.28 ve % 10.91 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 2. AFA ve DFA Sonuçları ve Güvenirlilik Katsayıları (N=1087)

Madde	AFA (Varimax Dik Döndürme)				DFA (Standartlaştırılmamış)				$\sigma^2(E)$	R^2
	I	II	III	IV	I	II	III	IV		
Boyut 1 "Sosyal Değerlendirilme ve Ruhsal Stres" ($\alpha = .83$, $\omega=.83$)										
1.	.51	.15	.39	.19	.71				.71	.41
2.	.62	.09	.15	.23	.67				.70	.39
5.	.63	.27	.11	.09	.79				.97	.39
9.	.75	.12	.09	.00	.82				.93	.42
10.	.54	.09	.09	.12	.55				1.03	.23
11.	.72	.13	.20	.03	.81				.74	.47
14.	.71	.18	.21	.08	.90				.77	.51
17.	.48	.13	.20	.26	.62				.96	.29
Boyut 2 "Fizyolojik Yaşantı" ($\alpha = .77$, $\omega=.78$)										
4.	.22	.68	.05	.12		.74			.68	.45
8.	.21	.66	-.01	.04		.63			.67	.37
13.	.15	.70	.06	.03		.68			.65	.42
16.	.07	.68	.18	.05		.65			.69	.38
18.	.14	.56	.04	.06		.57			1.01	.24
20.	.03	.70	.13	.05		.74			.95	.36
Boyut 3 "Ölüm ve Tehlike" ($\alpha = .76$, $\omega=.77$)										
6.	.12	.08	.79	.17			.84		.91	.44
7.	.36	.17	.49	.24			.76		.88	.40
15.	.27	.08	.68	.21			.85		.83	.46
19.	.27	.12	.75	.08			.89		.80	.50
Boyut 4 "Hayvan Korkusu" ($\alpha = .81$, $\omega=.81$)										
3.	.20	.04	.13	.83				.91	.55	.60
12.	.09	.13	.18	.79				.95	.92	.50
21.	.20	.08	.21	.80				1.18	.69	.67
"Korku Yaşantıları" Birleşik Ölçek ($\alpha = .89$, $\omega=.94$)										

Dört boyutlu yapı için olası madde-faktör bağlantılarının incelenmesi amacıyla AFA ile elde edilen faktör yükleri incelenmiştir. Tablo 2’de verilen AFA döndürülmüş faktör yükleri incelendiğinde, orijinal ölçekte “Ölüm ve Tehlike” alt ölçeğinde olması gereken 10. maddenin birinci alt ölçek olan “Sosyal Değerlendirilme ve Ruhsal Stres” boyutuna 0.54 faktör yükü verdiği, diğer faktörlere ise oldukça düşük yük verdiği görülmektedir. Ön çalışmada yapılan çözümlemede de bu madde “Sosyal Değerlendirilme ve Ruhsal Stres” boyutuna yüksek faktör yükü (0.68) vermiş, diğer faktörlerdeki yük değerleri oldukça düşük bulunmuştur. Her iki çözümlemede de 10. maddenin “Sosyal Değerlendirilme ve Ruhsal Stres” boyutunda yer alması, Türkiye kültürü için “Sevdiğim insanların başına kötü bir şeyler geleceğinden korkarım” şeklinde ifade edilen 10. maddenin “Sosyal Değerlendirilme ve Ruhsal Stres” yapısını ölçtüğünü düşündürmektedir. Giriş bölümünde de belirtildiği gibi, korku yaşantıları açısından içinde yaşanan kültür önemli bir etken olabilmekte, farklı kültürlerde yaşayan bireyler farklı korku algılarına ve türlerine sahip olabilmektedir. Nitekim, Türk çocuklarının korkularını araştıran Erol ve Şahin (1995) itaat, bağımlılık ve kontrole önem veren çocuk yetiştirme yönteminin Türk ebeveynleri arasında yaygın olduğunu ileri sürmektedir. Kağıtçıbaşı (1999), ilişkisel benlik yapısına sahip toplumlarda bireyin ilişkilere uyum göstermesinin ve o ilişkilerin bir parçası olabilmemesinin öne çıktığını belirtmektedir. Dolayısıyla Türkiye kültüründe, bireyler özerk olabilseler bile duygusal bağılıklarını devam ettirdikleri için, özerk-ilişkisel benlik yapısının öne çıktığı, aile bağılıklarının daha yüksek olduğu ve bireyin kendisini ailesinden ya da sevdiği insanlardan farklı görmediği, bireyci olmadıkları söylenebilir. Bu bağlamda, 10. maddenin Türk toplumundaki ergenlerin kültürel özellikleri ve benlik yapıları nedeniyle, sevdiği insanların başına kötü bir şey gelmesi ölüm ve tehlike korkusundan daha çok ruhsal stres kaynağı yaratabildiği söylenebilir. Stres ağırlık puanları açısın-

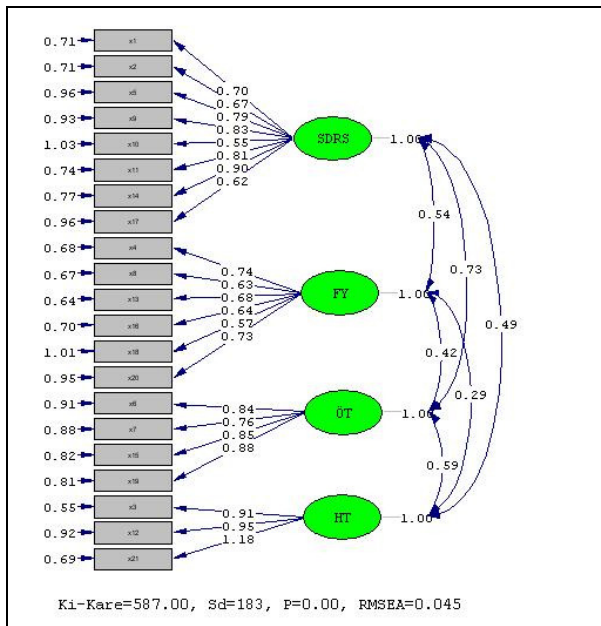
dan Amerikan toplumunda aile yakınlarından birinin ölümü 63, aile üyelerinden birinin önemli sağlık sorunu yaşaması ise 44’dür. Oysa Türkiye toplumunda bu ağırlık puanı aile yakınlarından birinin ölümü için 87, çocuğun ağır şekilde hastalanması veya sakatlanması için ise 85 olarak belirlenmiştir (Akt. Cüceloğlu, 1999). Bu durum, Türkiye toplumu için bireyin sevdiği insanların başına kötü bir şey gelmesinin daha büyük bir stres yarattığını göstermektedir. Ayrıca, araştırmacılar tarafından bir grup ergenle yapılan görüşmelerde de “Sevdiğim insanların başına kötü bir şeyler geleceğinden korkarım” şeklindeki ifade edilen bu maddenin, Türk ergenlerinde ölüm ile ilişkilendirilen ve yorumlanan durumlardan daha çok; hapse girmek, kötü yola düşme vb. gibi bazı üzücü yaşam olayları ile ilişkilendirip yorumlandığı gözlenmiştir. Ergenler açısından sosyal baskı önemli bir stres kaynağı olduğundan, Türk ergenlerinin madde ile algılanan bu durumun yaratacağı sosyal tepkiyi (başkaları ne der, nasıl düşünür vb.) göz önüne alarak maddeyi yanıtladıkları söylenebilir. Dördü psikometri, sekizi piskolojik danışma ve rehberlik, 10’u psikoloji alanından olan 22 öğretim üyesi ile yapılan görüşmelerde de, uzmanların görüşleri bu maddenin Türk kültürü için “Sosyal Değerlendirilme ve Ruhsal Stres” boyutunu ölçebileceği yönünde olmuştur. Açıklanan bu nedenlere dayalı olarak 10. maddenin Türkiye kültürü için “Sosyal Değerlendirilme ve Ruhsal Stres” boyutunu ölçtüğüne karar verilmiş ve çalışmaya bu doğrultuda devam edilmiştir.

KYÖ için Tablo 2’de verilen AFA ile dik döndürülmüş faktör yükleri incelendiğinde, sekiz maddeden oluşan “Sosyal Değerlendirilme ve Ruhsal Stres” alt ölçeğinin birinci boyuttaki madde-faktör yük değerlerinin 0.48 ile 0.75 arasında değiştiği görülmektedir. Altı maddeden oluşan “Fizyolojik Yaşantı” alt ölçeğinin madde-faktör yük değerleri ikinci faktörde 0.56 ile 0.70 arasında değişmektedir. Dört maddeden oluşan “Ölüm ve Tehlike” alt ölçeğinin üçüncü faktördeki madde-faktör yük değerleri 0.49 ile 0.79 arasında de-

ğişmektedir. Üç maddeden oluşan “Hayvan Korkusu” alt ölçeğinin maddelerinin madde-faktör yük değerleri ise dördüncü faktörde 0.80 ile 0.83 arasında değişmektedir.

Korku yaşantılarının dört alt psikolojik yapısını ölçmeye yönelik olan ölçeğin bu örtük yapıları ölçebilirliğinin belirlenmesi amacı ile DFA yapılmıştır. Tablo 2'nin ikinci kısmında görülen DFA ile elde edilen faktör yükleri/regresyon katsayıları (etki katsayısı) incelendiğinde, ölçek maddelerinin AFA ile öngörülen dört örtük yapıyı doğruladığı görülmektedir. Bu şekilde elde edilen model Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1'de dört alt boyuttan oluşan örtük yapıya ilişkin elde edilen model görülmektedir. Bu model test edildiğinde; Normed Fit Index (NFI)=0.97, Comparative Fit Index (CFI)=0.98 ve Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA)=0.045 olarak bulunmuştur. Hu ve Bentler (1999) maddelerin model uyumları için kullanılan bu ölçütlerin kritik değerlerini CFI>0.90, RMSEA<0.05 ve NFI>0.90 olarak belirtmiştir. Buna göre ölçek maddelerinin ilgili yapılarla olan modellerinin uygun olduğu yargısına ulaşılmıştır.

Şekil 1. DFA ile Kurulan Dört Boyutlu Örtük Yapı

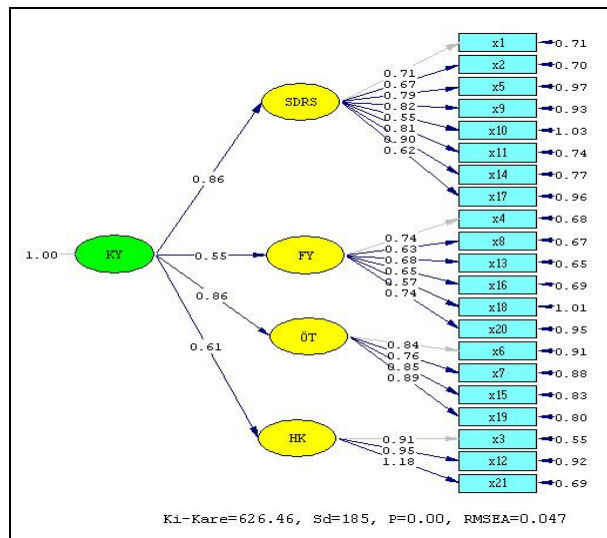
Elde edilen DFA sonuçları ve kurulan model KYÖ'nün dört örtük yapıyı ölçtüğünü göstermektedir. Başka bir ifade ile, bu alt boyutlar kendi başına puanlanabilir ve elde edilen puanlar ilgili boyutta yer alan korku düzeyi için kullanılabilir. Ancak KYÖ'nün toplam bir korku puanı da vermesi beklenmektedir. Bu amaçla, KYÖ'nün alt ölçekleri ile tek bir psikolojik yapıya (korku yaşantıları) yönelip yönelmediğinin belirlenmesi için HFA yapılmıştır. Yine KYÖ'nün dört boyutu ile tek bir korku yaşantıları ortak yapısını oluşturduğunu test etmek için kurulan model DFA ile test edilmiştir.

Tablo 3'de verilen ikinci sıralı HFA sonuçları incelendiğinde, KYÖ'nün 21 maddesinin, temel psikolojik yapı üzerindeki faktör yüklerinin 0.29 ile 0.61 arasında olduğu görülmektedir. Bu sonuç, KYÖ'nün 21 maddesi ile yukarıda belirtilen korkunun dört alt boyutunu ölçmesi yanı sıra tek bir temel psikolojik yapıyı (korku yaşantıları) da ölçtüğünü göstermektedir. Şekil 2'de verilen, KYÖ'nün dört alt boyutu ile tek bir korku yaşantıları temel psikolojik yapısını oluşturduğunu test etmek için kurulan model, DFA ile test edilmiştir. Bu modele ilişkin uyum katsayıları; NFI=0.97, CFI=0.98 ve RMSEA=0.047 olarak bulunmuştur. Buna göre ölçek maddelerinin ilgili yapılarla olan modellerinin uygun olduğu yargısına ulaşılmıştır.

Tablo 3. Hiyerarşik Faktör Analizi (HFA) Sonuçları

F a k t ö r l e r					
	Temel	I	II	III	IV
Sosyal Değerlendirilme ve Ruhsal Stres					
1.	.60	.28	.02	.03	-.17
2.	.54	.42	-.03	.09	.04
5.	.52	.43	.16	-.05	.08
9.	.50	.56	.01	-.14	.10
10.	.41	.38	-.01	.00	.07
11.	.55	.50	.00	-.12	.00
14.	.58	.49	.04	-.07	.01
17.	.50	.29	.02	.13	-.02
Fizyolojik Yaşantı					
4.	.40	.09	.59	.02	.08
8.	.32	.10	.60	-.04	.12
13.	.34	.04	.63	-.05	.05
16.	.35	-.05	.61	-.04	-.06
18.	.29	.04	.50	-.01	.05
20.	.31	-.07	.64	-.03	-.03
Ölüm ve Tehlike					
6.	.57	-.10	-.05	.02	.58
7.	.59	.14	.03	.08	.27
15.	.61	.04	-.06	.04	.45
19.	.61	.03	-.02	-.09	.52
Hayvan Korkusu					
3.	.49	.03	-.06	.71	.04
12.	.47	-.07	.03	.67	-.03
21.	.53	.01	-.03	.67	-.03

Şekil 2’de doğrulayıcı faktör analizine dayalı olarak elde edilen korku yaşantılarının hiyerarşik yapısı görülmektedir. Elde edilen sonuçlara göre 4 alt boyut tek bir korku yaşantıları genel yapısını oluşturmaktadır. Genel yapı olan korku yaşantıları üzerinde en çok etkiye sahip değişkeni SDRS (0.86) ve ÖT (0.86) oluşturmaktadır. Bu şekildeki hiyerarşik yapı aynı zamanda ölçeğin faktöriyel geçerliğinin kanıtıdır.

Şekil 2. DFA’ya dayalı hiyerarşik faktör yapısı ve alt boyutlar ile olan ilişkileri

İç ölçüte dayalı ayırt edici geçerliğinin belirlenmesi amacı ile, %27’lik alt-üst gruplara dayalı olarak alt ölçek ve toplam ölçek puanlarının puan ortalamaları arasındaki fark incelenmiştir. Ortalamalar arasındaki farkın anlamlılığı bağımsız gruplar için “t” istatistiği ile test edilmiştir (Tezbaşaran, 1997). Bu test sonuçları Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. Tüm Ölçek ve Alt ölçekler İçin %27’lik Alt-Üst Grup Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin “t” İstatistiği Sonuçları

Ölçekler	Grup	N	\bar{X}	SS	Sd	t	p
Sosyal Değerlendirilme Ve Ruhsal Stres	Üst	293	30.54	3.24			
	Alt	293	14.69	2.92	584	62.18*	.00
Fizyolojik Yaşantılar	Üst	293	17.79	2.94			
	Alt	293	6.86	0.84	584	61.19*	.00
Ölüm ve Tehlike	Üst	293	14.05	2.18			
	Alt	293	4.69	0.81	584	68.78*	.00
Hayvan Korkusu	Üst	293	11.91	2.01			
	Alt	293	3.59	0.76	584	66.40*	.00
Tüm Ölçek	Üst	293	68.36	7.10			
	Alt	293	34.17	5.15	584	66.73*	.00

Tablo 4’de görüldüğü gibi, her bir alt ölçeğin ve birleşik ölçeğin ölçtüğü psikolojik boyuttaki özelliği üst düzeyde sahip olanlarla alt düzeyde sahip olanların puanlarını aritmetik ortalamaları arasındaki farklar; Sosyal Değerlendirme ve Ruhsal Stres ($t(584)=62.18$, $p<.00$), Fizyolojik ($t(584)=61.19$, $p<.00$), Ölüm ve Tehlike ($t(584)=68.78$, $p<.00$), Hayvan Korkusu ($t(584)=66.40$, $p<.00$) ve birleşik ölçek ($t(584)=66.73$, $p<.00$) anlamlı bulunmuştur. Bu sonuçlar, dört alt boyut ve birleşik ölçeğin ölçtüğü psikolojik özellikler bakımından, iç ölçüt dikkate alındığında, ölçülen özelliği üst düzeyde sahip olanlarla düşük düzeyde sahip olanları ayırt edebildiğini göstermektedir.

KYÖ’nün yapısal geçerliğinin sınanması amacı ile ölçüt olarak alınan benzer ölçekler ile KYÖ toplam ölçek puanları arasındaki korelasyonlar hesaplanmıştır (Tezbaşaran, 1997; Baykul, 2000). Aynı gruplar için ölçüt alınan benzer ölçeklerden elde edilen puanlar ve KYÖ puanları arasında geçerlik için hesaplanan korelasyon katsayıları Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. KYÖ ile Ölçüt Alınan Ölçeklerin Arasında Hesaplanan Korelasyon Katsayıları

Ölçüt Ölçekler	N	r	p
Beck Anksiyete	171	.59*	.01
Sürekli Kaygı	180	.51*	.01
Durumluk Kaygı	189	.32*	.01
Beck Depresyon	183	.23*	.01
Boyun Eğici Davranışlar	185	.20*	.01
Rosenberg Benlik Saygısı	171	-.33*	.01

KYÖ ve Beck Anksiyete Envanteri 171 kişilik bir gruba birlikte uygulanmıştır. Her iki ölçekten alınan puanlar arasında hesaplanan korelasyon katsayısı .59 ($p<.01$) olarak bulunmuştur. KYÖ ve Sürekli Kaygı Ölçeği 180 kişiye uygulanmış ve iki ölçek puanları arasındaki korelasyon katsayısı .51 ($p<.01$) olarak hesaplanmıştır. 189 kişiye uygulanan KYÖ ve Durumluk Kaygı Ölçeği puanları arasındaki korelasyon katsayısı .32'dir ($p<.01$). KYÖ ve Beck Depresyon Envanteri 183 kişiden oluşan bir gruba uygulanmış ve elde edilen korelasyon katsayısı .23 ($p<.01$) olarak bulunmuştur. 185 kişiden oluşan bir gruba uygulanan KYÖ ve Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği puan dağılımları arasında hesaplanan korelasyon katsayısı .20 ($p<.01$) bulunmuştur. KYÖ ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği kısa formu 171 kişiden oluşan bir gruba uygulanmış ve iki puan dağılımı arasındaki korelasyon -.33 ($p<.01$) olarak hesaplanmıştır.

Muris, Merckelbach, Ollendick, King ve Bogie (2002) tarafından, yaşları 12 ile 18 arasında değişen 240 erkek, 281 kız toplam 512 kişilik ergen grubu üzerinde bir dizi ölçme aracının geçerliliğinin incelendiği bir araştırmada the Spence Children's Anxiety Scale (SCAS) ile the Fear Survey Schedule for Children-Revised (FSSC-R) arasında .76 korelasyon, the Screen for Child Anxiety Related Emotional Disorders (SCARED) ile FSSC-R arasında .72 korelasyon bulunmuştur. Aynı araştırmada Çocuklar için Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri (the State-Trait Anxiety Inventory for Children (STAIC)) sürekli formu ve the

Revised Children's Manifest Anxiety Scale (RCMAS) toplam puanları ile the Fear Survey Schedule for Children-Revised (FSSC-R) toplam puanları arasında .63 korelasyon bulunmuştur. Yine aynı araştırmada the Children's Depression Inventory (CDI) ile FSSC-R arasında .50 korelasyon bulunmuştur. Yaşları 12 ile 18 arasında değişen, 106 erkek, 118 kız 224 kişiden oluşan bir ergen grubu üzerinde, kaygı, korku, benlik saygısı ve başa çıkma stratejilerinin kullanımı arasındaki ilişkilerin incelendiği bir araştırmada ise Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri (State-Trait Anxiety Inventory) sürekli formu ile The Fear Survey Schedule for Children II ölçeği arasında ortalama .50 korelasyon ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ile The Fear Survey Schedule for Children II arasında ortalama -.57 korelasyon bulunmuştur (Byrne, 2000). Ollendick ve arkadaşları (1996) tarafından da korkunun dıştan kontrol, düşük benlik tasarımı, yüksek düzeyde kaygı ve depresyon gibi psikolojik değişkenler ile ilişkili olduğu rapor edilmektedir.

Benzer ölçek geçerliği için hesaplanan korelasyon katsayıları; korku yaşantıları ile anksiyete, durumluk, sürekli kaygı, depresyon ve benlik saygısı değişkenleri için alan yazımda belirtilen ve yukarıda açıklanan ilişki düzeylerine paralel bulunmuştur. Boyun eğicilik ile korku arasındaki ilişkiye yönelik alan yazında bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ancak boyun eğici özelliklere sahip bireylerin korku düzeylerinin de aynı yönde olması beklenilebilir. Bu sonuçlar, KYÖ'nün benzer ölçek geçerliğinin olduğunu göstermektedir.

KYÖ'nün Güvenirliğine İlişkin Bulgular

KYÖ'nün güvenilirlik çalışmasında iki yöntem kullanılmıştır. Alt ölçek ve toplam ölçek puanlarının kararlılığının belirlenmesi için test-tekrar test, iç tutarlılık anlamında güvenilirliğin belirlenmesi için ise alt ölçekler ve birleşik ölçek için Cronbach Alfa ve McDonald ω katsayıları hesaplanmıştır.

Test-tekrar test yöntemi için KYÖ 1087 kişiden oluşan çalışma grubuna 7-10 gün ara ile tekrar uygulanmıştır. Bu iki uyulamadan elde edilen alt ölçek ve birleşik ölçek puan dağılımları arasında korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Hesaplanan bu korelasyon katsayıları; Sosyal Değerlendirilme ve Ruhsal Stres alt ölçeği için 0.74, Fizyolojik Yaşantılar alt ölçeği için 0.77, Ölüm ve Tehlike alt ölçeği için 0.76, Hayvan Korkusu alt ölçeği için 0.81 ve birleşik ölçek için 0.81 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar ölçeğin hem alt ölçekleri hem de birleşik ölçek puanları açısından kararlı ölçmeler yapabildiğini göstermektedir. Bu nedenle, hem alt ölçeklerin hem de KYÖ'nün bütününe kararlılık anlamında güvenilirliğinin yeterli olduğunu söylenebilir.

KYÖ'nün alt ölçekleri ve bütünü için Cronbach Alfa ve McDonald Omega güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır. Tablo 2'de görüldüğü gibi Cronbach Alpha güvenilirlik katsayıları; Sosyal Değerlendirilme ve Ruhsal Stres alt ölçeği için .83, Fizyolojik Yaşantılar alt ölçeği için 0.77, Ölüm ve Tehlike alt ölçeği için .76, Hayvan Korkusu alt ölçeği için 0.81 ve birleşik ölçek için 0.89'dur. Yine Tablo 2'de görüldüğü gibi McDonald Omega güvenilirlik katsayıları ise; Sosyal Değerlendirilme ve Ruhsal Stres alt ölçeği için 0.83, Fizyolojik Yaşantılar alt ölçeği için 0.78, Ölüm ve Tehlike alt ölçeği için 0.77, Hayvan Korkusu alt ölçeği için 0.81 ve birleşik ölçek için 0.94 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlar, KYÖ'nün hem birleşik ölçek hem de alt ölçeklerinin iç tutarlılıklarının ve bu anlamdaki güvenilirliklerinin yeterli olduğunu göstermektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada, ergenlerin korku düzeylerini belirlemek için geliştirilmiş olan KYÖ'nün 12-17 yaş ergenler için Türkçe uyarlaması amacı ile geçerlik çalışmaları; faktör çözümlemesi (AFA, DFA ve HFA ile), iç ölçüt geçerliği için alt-üst grup ayırt edicilikleri ve dış ölçüt geçerliği için benzer ölçekler geçerliği ile yapılmıştır. DFA ve HFA ile ölçeğin korku yaşantıları

olarak adlandırılacak genel bir yapıyı ortaya koymasının yanı sıra, orijinal ölçekte olduğu gibi dört alt ölçekten oluşan psikolojik yapıyı ortaya koyabildiği, yani yapı geçerliğine sahip olduğu görülmüştür. Ancak AFA ile 10. madde orijinal ölçekte olduğundan farklı olarak Ölüm ve Tehlike boyutunda değil Sosyal Değerlendirilme ve Ruhsal Stres boyutunda bulunmuştur. Ön çalışma ve son çalışma için yapılan AFA'leri, alan yazın ve uzman görüşlerine dayalı olarak bu maddenin Türkiye kültürü için Sosyal Değerlendirilme ve Ruhsal Stres boyutunu ölçen bir madde olabileceğine karar verilmiştir. KYÖ'nün birleşik ölçek ve alt ölçeklerinin iç ölçüt geçerliği için uç grupların puan ortalamaları arasındaki farkların anlamlılıkları test edilmiştir. Bu çözümleme sonucunda ölçeğin dört alt boyutunun ve birleşik ölçeğin uç grupları anlamlı düzeyde ayırt edebildiği, ayırt edici geçerliğe sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Dış ölçüt geçerliği için benzer ölçek olarak alınan altı ölçek ile KYÖ puanları arasında korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Hesaplanan korelasyon katsayıları, benzer ölçeklerin ölçtüğü psikolojik özellik ile KYÖ'nün ölçtüğü korku yaşantıları arasında alan yazındaki kuramsal açıklamalar ve uygulamalı çalışmalarda rastlanılan düzeylere uygun bulunmuştur. Bu durum, ölçeğin benzer ölçekler ile yapılan uygunluk (zamandaş) geçerliğine sahip olduğunu göstermektedir.

KYÖ'nün hem birleşik ölçek hem de alt ölçekleri için kararlılık anlamındaki güvenilirlikleri test-tekrar test yöntemi, iç tutarlılık anlamındaki güvenilirlikleri ise Cronbach Alpha ve McDonald Omega güvenilirlik katsayıları hesaplanarak incelenmiştir. Ölçeğin birleşik ölçek ve dört alt ölçeği için test-tekrar test yöntemi ile hesaplanan güvenilirlik katsayıları ve Cronbach Alpha McDonald Omega güvenilirlikleri yeterli düzeyde bulunmuştur.

Çalışmadan elde edilen bu sonuçlara dayalı olarak, araştırmacılar ve uygulayıcılar için geliştirilen öneriler aşağıda sunulmuştur.

1. KYÖ birleşik ölçek ve dört alt ölçeği ile geçerli ve güvenilir puanlar verebilmektedir. Bu nedenle, KYÖ birleşik ölçek toplam puanı ile ergenlerin (12-17 yaş aralığı) genel olarak korku düzeylerinin ölçülmesi amacı ile kullanılabilir. Ayrıca alt ölçek puanları ile 12-17 yaş aralığındaki ergenlerin; sosyal değerlendirilme ve ruhsal stres, korkuya dayalı fizyolojik yaşantıları, ölüm ve tehlike korkuları ile hayvan korkusu düzeyleri de ölçülebilir.

2. KYÖ'nün alt ölçeklerinden birisi olan "Sosyal Değerlendirilme ve Ruhsal Stres" boyutu hem sosyal değerlendirilmeyi, hem de ruhsal stresi ortak bir yapı olarak ölçebilmektedir. Bu ortak yapının "Sosyal Değerlendirilme" ve "Ruhsal Stres" olarak ayrıştırılması amacı ile ölçek ve maddeleri üzerinde çalışmalar yapılması yararlı olabilir.

3. Alan yazın yaşla birlikte korku yaşantılarının azaldığını, kızların erkeklere oranla daha yoğun ve fazla korkuya sahip olduğunu ve alt sosyo-ekonomik düzeydeki bireylerin üst sosyo-ekonomik düzeydeki bireylerden daha fazla korkuya sahip olduğunu göstermektedir (King, Gullone ve Ollendick, 1990; Erol ve Sahin, 1995). Bu doğrultuda KYÖ'nün geçerlik kanıtlarını güçlendirmek amacıyla cinsiyet, yaş ve sosyo-ekonomik düzeye bağlı ölçüt gruplar ile geçerliğinin çalışılmasında fayda olabilir.

KAYNAKLAR

Baykul, Y. (2000). *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme: Klasik Test Teorisi ve Uygulaması*. Ankara: ÖSYM.

Byrne, B. (2000). Relationship Between Anxiety, Fear, Self-Esteem, And Coping Strategies in Adolescence. *Adolescence*, 35(137), 201-216.

Cüceloğlu, D. (1999). *İnsan ve Davranış: Psikolojinin Temel Kavramları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Çuhadaroğlu, F. (1986). *Adolesanlarda benlik saygısı*. Yayınlanmamış uzmanlık tezi, Hacettepe Üniversitesi, Tıp Fakültesi Psikiyatri Bölümü, Ankara.

Elbedour, S., Shulman, S. and Kedem, P. (1997). Children's Fears: Cultural and Developmental Perspective. *Behaviour Research ve Therapy*, 35(6), 491-496.

Endler, N. S. and Kocovski, N. L. (2001). State and Trait Anxiety Revisited. *Journal of Anxiety Disorder*, 15(3), 231-245.

Erol ve Şahin (1995). Fears of Children and the Cultural Context: the Turkish Norms. *European Child ve Adolescent Psychiatry*, 4(2), 85-93.

Floyd, F. J., and Widaman, K. F. (1995). Factor Analysis in the Development and Refinement of Clinical Assessment Instruments. *Psych Assess*, 7, 286-299.

Freud, S. (1966). *The Complete Introductory Lectures on Psychoanalysis*. (Çeviri ve Editor James Strachey), New York, W. W. Norton.

Gullone, E. (1999). The Assessment of Normal Fear in Children and Adolescents. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 2(2), 91-106.

Gullone, E. and King, N. J. (1993). The Fears of Youth in 1990s: Contemporary Normative Data. *Journal of Genetic Psychology*, 154(2), 137-154.

Gullone, E. and King, N. J. (1997). Three Year Follow-Up of Normal Fear in Children and Adolescents Aged 7 to 18 Years. *British Journal of Developmental Psychology*, 15, 97-111.

Gullone, E., King, N. J. and Ollendick, T. H. (2000). The Development and Psychometric Evaluation of the Fear Experiences Questionnaire: An Attempt to Disentangle the Fear and Anxiety Constructs. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 7, 61-75.

- Gullone, E. and Lane, B. (2002). The Fear Survey Schedule for Children-II: A Validity Examination Across Response Format and Instruction Type. *Clinical Psychology ve Psychotherapy*, 9(1), 55-67.
- Hu, L. T. and Bentler, P. M. (1999). Cutoff Criteria for Fit Indexes in Covariance Structural Analysis: Conventional Criteria Versus New Alternative. *Structural Equation Modeling*, 6, 1-55
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1999). *Yeni İnsan ve İnsanlar: Sosyal psikolojiye giriş*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- King, N. J., Gullone E. ve Ollendick, T. H. (1990). Fears in Children and Adolescents with Chronic Medical Conditions. *Journal of Clinical Child Psychology*, 19(2), 173-177.
- Komaroff, E. (1997). Effect of simultaneous violations of essential tau-equivalence and correlated errors on coefficient alpha. *Applied Psychological Measurement*, 21, 337-348.
- Lane, B. and Gullone, E. (1999). Common Fears: A Comparison of Adolescents' Self-Generated and Fear Survey Schedule Generated Fears. *The Journal of Genetic Psychology*, 160(2), 194-204.
- Lucke, J. F. (2005). "Rassling the hog": the influence of correlated item error on internal consistency, classical reliability, and congeneric reliability. *Applied Psychological Measurements*. 29(2), 106-125.
- McDonald, R. (1985). *Factor analysis and related methods*. Hillsdale, N J: Erlbaum.
- Miller, M. B. (1995). Coefficient alpha: A basic introduction from the perspectives of classical test theory and structural equation modeling. *Structural Equation Modeling*, 2, 255-273.
- Muris, P., Merckelbach, H. ve Collaris, R. (1997). Common Childhood Fears and Their Origins. *Behaviour Research ve Therapy*, 35 (10), 929-938.
- Muris, P., Merckelbach, H., Ollendick, T., King, N. ve Bogie, N. (2002). Three Traditional and Three New Childhood Anxiety Questionnaires: Their Reliability and Validity in a Normal Adolescent Sample. *Behaviour Research ve Therapy*, 40 (7), 753-773.
- Muris, P., Meesters, C. and Knoop, M. (2005). The Relation Between Gender Role Orientation and Fear and Anxiety in Nonclinic-Referred Children. *Journal of Clinical Child ve Adolescent Psychology*, 34(2), 326.
- Novick, M. R. and Lewis, C. (1967). Coefficient alpha and the reliability of composite measurements. *Psychometrika*, 32, 1-13.
- Nunnally, J. C. (1967). *Psychometric Theory*. New York: McGraw-Hill.
- Ollendick, T. H., Yule, W. and Ollier, K. (1991). Fears in British Children and Their Relationship to Manifest Anxiety and Depression. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 32(2), 321-331.
- Ollendick, T. H., Yang, B., King, N. J., Dong, Q. and Akande, A. (1996). Fears in American, Australian, Chinese, and Nigerian Children and Adolescents: A Cross-Cultural Study. *Journal of Child Psychology ve Psychiatry ve Allied Disciplines*, 37(2), 213-220.
- Öner, N. (1997). *Türkiye'de Kullanılan Psikolojik Testler: Bir Başvuru Kaynağı*. (3. Basım). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Öner, N. ve Compte, A. L. (1998). *Durumluk/Sürekli Kaygı Envanteri El Kitabı*. (2. Basım). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

Pallant, J. (2001). *SPSS Survival Manual: A Step-By-Step Guide to Data Analysis Using SPSS For Windows*. Philadelphia, PA: Open University Pres.

Pavuluri, M. N., Henry, D. ve Allen, K. (2002). Anxiety and Fear: Discriminant Validity in the Child and Adolescent Practitioner's Perspective. *European Child ve Adolescent Psychiatry*, 11(6), 273–280.

Raykov, T. (1997). Estimation of composite reliability for congeneric measures. *Applied Psychological Measurements*, 21(2), 173-184.

Raykov, T. (2001). Bias of coefficient a for fixed congeneric measures with correlated errors. *Applied Psychological Measurements*, 25(1), 69-76.

Savaşır, I ve Şahin, N. H. (1997). *Bilişsel-davranışçı terapilerde sık kullanılan ölçekler*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.

Tezbaşaran, A. A. (1997). *Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği.

Tinsley, H. A. and Tinsley, D. J. (1987). Uses of Factor Analysis in Counseling Psychology Research. *Journal of Counselling Psychology*, 34(4): 414-424.

Thurstone, L. L. (1974). *Multiple Factor Analysis*. Chicago, IL: University of Chicago Pres.

Yurdugül, H. (2006). Paralel, eşdeğer ve konjenerik ölçmelerde güvenilirlik katsayılarının karşılaştırılması. *A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 39(1). 15-37

Zinbarg, R. E., Revelle, W., Yovel, I. ve Li, W. (2005). Cronbach's a, Revelle's, b and McDonalds w: their relations with each other and two alternative conceptualizations of reliability. *Psychometrika*, 70(1), 1-11.

ADAPTATION OF FEAR EXPERIENCES QUESTIONNAIRE TO TURKISH: THE VALIDITY AND RELIABILITY STUDY¹

Hakan Atılğan*

Mesut Saçkes**

Halil Yurdugül ***

Yüksel Çırak ****

There are many studies regarding children and adolescents' fear and anxiety experiences regarding emotional development during this period. However, according to some researchers, due to the interchangeably usage of fear and anxiety, a clash of notions exists (Gullone, King and Ollendick, 2000) and in the literature the debate on theoretical differences between fear and anxiety has been continuing. While according to some researchers fear is a kind of anxiety, the others claim that fear and anxiety have the same physiological reaction; therefore anxiety should be perceived as a kind of fear. Besides, some other researchers indicate that fear is an emotional reaction towards stimulus such as animals, darkness and perceive anxiety as an emotional reaction that is not related to any outside stimulus (Pavuluri, Henry and Allen, 2002).

Even though fear and anxiety are closely related to each other, they are notions that express totally different psychological states. In the Turkish literature, although there are some scales exist to measure anxiety levels of adolescents, there is no scale to measure fear. For this reason in the present study Fear Experiences Questionnaires (FEQ), a four sub-scale developed by Gullone, King and Ollendick (2000) was aimed to be adapted to Turkish.

FEQ is a five-rating (five-Likert) scale that measures fear experience rather than state. Twenty one itemed FEQ provides both a total fear score and four sub-scale scores for Social Evaluation and Psychic Stress (SEPS), Death and Danger (DD), Physiological Experiences (PE) and Animal Fears (AF).

METHOD

In the first phase of the study, the scale was administered to 970 individuals, aged between 12-16, and in the second phase to 1087 individuals, aged between 12-17. For construct validity, expressive (EFA), verification (CFA) and hierarchical (HFA) factor analysis were used. For criterion-referenced validity, the correlation of the scale was examined with six scales namely Beck Anxiety Inventory, Constant Anxiety Scale, State Anxiety Scale, Beck Depression Inventory, Submissive Acts Scale, and Rosenberg Self-Esteem Scale. For reliability of the scale, test-retest Cronbach Alfa (α) and McDonald Omega (ω) coefficients were calculated.

FINDINGS

Factor loadings gained from EFA were examined in order to check item-factor proportion for a four-dimension structure. Varimax-rotation results indicated that item number 10 was loaded in SEPS

¹ The preliminary findings of this research were presented in the 7th psychological Guidance and Counseling Conference
 * Ph.D. Asistant Professor, Ege University, Faculty of Education, Measurement and Evaluation. Email: hakan.atilgan@ege.edu.tr
 ** The Ohio State University, Psychological counseling and Guidance doctoral student.
 *** Ph.D. Hacettepe University, Faculty of Education.
 **** Ph.D. Asistant Professor, İnönü University, Faculty of Education, Psychological counseling and Guidance.

subscale instead of DD subscale. When the model to measure four sub psychological structures of fear experiences examined, the following results were obtained: Fit Index (NFI) =.97, Comparative Fit Index (CFI) =.98 and Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) =.045. As a result, scale items were loaded adequately concerning the model.

To test the common structure of “fear experiences” a second test, CFA, was applied. Adaptation coefficients were found as NFI=.97, CFI=.98, and RMSEA=.047. These results indicate that scale items are appropriate concerning the related models.

For internal criterion, differences between arithmetic mean of the scores of those having a high psychological level characteristics measured by each sub-scale and composite scale and those having a low psychological level were found meaningful. These results suggest that four sub-scales and psychological characteristics measured by composite scale can be discriminated.

The correlations between FEQ and the six scales were found as: 1) FEQ and Beck Anxiety Inventory .59 ($p<.01$), 2) Constant Anxiety Scale .51 ($p<.01$), 3) State Anxiety Scale .32 ($p<.01$), 4) Beck Depression Inventory .23 ($p<.01$), 5) Submissive Acts Scale .20 ($p<.01$), and 6) Rosenberg Self-Esteem Scale (short form) -.33 ($p<.01$). These correlation coefficients measured for similar scale validity were found parallel to relationship level aforementioned and expressed in the literature. For test-retest method, FEQ was applied to 1087 individuals in 7-10 days interval and following correlation coefficients between sub-scale and composite scale scores and its retest were found: for SEPS .74, PE .77, DD .76, AF .81 and composite scale .81. These results suggest that the scale can measure both sub-scale and composite scale scores.

The results of Cronbach Alpha and McDonald Omega reliability coefficients for sub-scales of FEQ and the whole were found as following: 1) Cronbach Alpha reliability coefficients for SEPS .83, PE .77, DD .76, AF .81 and composite scale .89, and 2) McDonald Omega reliability coefficients for SEPS .83, PE .78, DD .77, AF .81 and composite scale .94. These results indicate that internal consistency of composite and sub-scales of FEQ and their reliability were adequate.

RESULT

In addition to scale’s demonstrating a general structure called “fear experiences” according to CFA and HFA, it was also concluded that the scale can measure the psychological structure as in the original scale. However, according to AFA, different than the original scale, item number 10 was found in SEPS dimension. Based on the literature and expert opinion, it was concluded that this item can measure SEPS for Turkish Culture. It was also concluded that four sub-dimensions of FEQ and composite scale can significantly discriminate extreme groups and have a discriminative validity. Correlation coefficients between FEQ scores and six scales, psychological characteristic measured by similar scales and theoretical explanations from the fear experiences measured by FEQ were found appropriate for levels as in practical studies. This suggests that the scale has a concurrent validity measured by scales alike. Reliability coefficients measured using test-retest for composite and four sub-scales were found adequate. In the present study, it was concluded that FEQ with composite scale and four sub-scales provide valid and reliable scores. Therefore, it is stated that FEQ can be used to measure fear and SEPS, DD, PE, AF levels for adolescents aged between 12-17.